

Anna Pasek, Bartłomiej Grzankowski
Kraków Nowa Huta Przyszłości SA

PARK EDUKACYJNY „BRANICE”, CZYLI O SKANSENIE W KRAKOWIE

WSTĘP

Artykuł przedstawia proces powstawania krakowskiego skansenu Park Edukacyjny „Branice”, od pierwszej próby jego powołania aż po aktualnie realizowaną inwestycję wraz z opisem dotychczas wykonanych jej etapów. Przedstawiono także zarys kolejnych, zaplanowanych kroków. Historia samej idei takiego miejsca w Krakowie, jest dość długa, wypełniona różnymi trudnościami, ale też wysiłkiem wielu osób. Bez stworzenia i podtrzymywania koncepcji skansenu w Krakowie, nie byłoby możliwe dziś prowadzenie wspomnianego przedsięwzięcia oraz przedstawienie jego założeń.

Małopolskie muzea skansenowskie, podobnie jak ich odpowiedniki w innych częściach Polski i świata, powstały w celu ochrony dziedzictwa budownictwa drewnianego i towarzyszącym mu przedmiotom związanym zarówno z codzienną pracą, jak i z budowaniem lokalnej tożsamości. Stanowią one świadectwo materialnej i duchowej przeszłości, służą społeczeństwu poprzez tworzenie nowych form kultury. Poprzez osadzenie w przestrzeni przyrodniczej, zabytki kultury wiejskiej pozwalają wkroczyć w przestrzeń okresu minionego i lepiej go doświadczyć¹.

Narastające przez lata zainteresowanie wsią i jej mieszkańcami doprowadziło 9 lutego 1895 roku do utworzenia we Lwowie Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego² (dalej PTL). Trzy lata później powstał oddział w Wieliczce, który skupiał nauczycieli szkół ludowych i duchowieństwo. Niedługo potem, w 1902 roku, Seweryn Udziela zainicjował z kolei działanie sekcji krakowskiej tegoż Towarzystwa. W kolejnych latach PTL wzbogacało się o kolekcję etnograficzną, dlatego pojawił się pomysł Towarzystwa Polskiej Sztuki Stosowanej,

¹ M. Grabski, *Wstęp. Kultura ludowa – rola muzeum etnograficznego* [w:] *Wybrane kolekcje muzealne Nadwiślańskiego Parku Etnograficznego w Wygielzowie*, J. Marcinek (red.), Kraków 2018, s. 9–11.

² Tenże, *Skansen krakowski. Między ideą a realizacją* [w:] tenże, *Ochrona budownictwa drewnianego. Małopolskie realizacje skansenowskie w końcu XIX i XX wieku*, Muzeum Etnograficzne, Kraków 2012, s. 109.

aby znaleźć miejsce dla zebranych eksponatów. Doprowadziło to do zorganizowania jeszcze tego samego roku w Sukiennicach pierwszej wystawy poświęconej tej tematyce³. Samodzielna placówka Muzeum Etnograficznego w Krakowie powstała jako uwiecznienie obchodów 500-lecia bitwy pod Grunwaldem. Uroczyste otwarcie nastąpiło 19 lutego 1911 roku⁴. Do powstania placówki (pierwsza, symboliczna wystawa miała miejsce w budynku przy ul. Studenckiej 12 w Krakowie)⁵ doprowadziła wieloletnia działalność S. Udzieli, pedagoga, społecznika, etnografa, członka Komisji Antropologicznej, Fizjograficznej i Etnograficznej Polskiej Akademii Umiejętności⁶.

W odpowiedzi na postulaty przyjęte podczas II Ogólnopolskiego Zjazdu Konserwatorów w Warszawie (3–5 maja 1927 roku)⁷ dotyczące ochrony zabudowy drewnianej, będące pokłosiem debat regionalistycznych, Muzeum Etnograficzne w Krakowie przygotowało projekt osiedla muzealnego typu skansenowskiego. Przestrzeń inspirowana podobnym rozwiązaniem zastosowanym w Szwecji, miała sprzyjać edukacji, rekreacji i pełnić funkcję gospodarczą⁸. Potrzebę stworzenia skansenu w Krakowie wyraziła też Dyrekcja Funduszu Kultury Narodowej przy Prezydium Rady Ministrów w Warszawie⁹. W konsekwencji tych działań powołano Komitet Budowy Osiedla Muzealnego, który analizował najważniejsze dokonania w tym zakresie na terenach Skandynawii. Z tego powodu położono nacisk także na działalność osiedla muzealnego jako miejsca wpływającego pozytywnie na turystykę krajową i zagraniczną.

Pierwsze prace przy osiedlu ruszyły w 1929 roku¹⁰. Za odpowiednie miejsce do ulokowania skansenu uznano teren parku miejskiego, Las Wolski i obszar Panieńskich Skał¹¹. Dwa lata później przystąpiono do przygotowań

³ Tamże, s. 109–111.

⁴ Tamże, s. 113–114.

⁵ *Historia Muzeum Etnograficznego w Krakowie*. Pozyskano z <https://etnomuzeum.eu/historia>, (dostęp: 31.08.2021).

⁶ Pierwsza placówka powstała na ul. Studenckiej 17, następnie zbiory przeniesiono do budynku po dawnym seminarium św. Michała na Wawelu. Obecnie od 1948 r. mieści się w dawnym ratuszu na krakowskim Kazimierzu.

⁷ J. Remer, *II-gi Ogólnopolski Zjazd Konserwatorski w Warszawie w 1927 r. (Uchwały i rezultaty)*, „Ochrona Zabytków Sztuki”, 1930–1931, z. 1–4, cz. 2, s. 356.

⁸ M. Grabski, *Skansen krakowski...*, s. 120.

⁹ Tamże, s. 120–121.

¹⁰ Prace przy osiedlu muzealnym rozpoczęły się po przyznaniu przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego stosownej dotacji. Kwota przeznaczona była na zakup chaty z Polesia. Jej losy nie są znane, zob. AMEK, mc III /256, Pismo MWRiOP do Zarządu MEK z 6 grudnia 1927; tamże, s. 123.

¹¹ 25 lutego 1937 r. odrzucono tę lokalizację, ponieważ od 1930 r. uznano Las Wolski za obszar chroniony. Zaproponowano alternatywne miejsca: Park Bednarskiego, Skałki Twardowskiego, Zakole Wisły w Przegorzalach, zob. M. Grabski, *Ochrona budownictwa...*, s. 127.

do translokacji kościoła z Komorowic¹². Tymczasem jednak doszło do zmian w koncepcji realizacji całego projektu, przez co budowa skansenu została *de facto* wstrzymana na lata. W 1937 roku Zarząd Miejski odrzucił bowiem lokalizację osiedla muzealnego na granicy Lasu Wolskiego w Woli Justowskiej. Przyczyną był brak funduszy na dalszą działalność¹³.

Do problematyki ochrony architektury drewnianej powrócono po 1945 roku. Innowacyjny pomysł przedstawił wtedy Bogdan Treter, architekt, a także przedwojenny konserwator zabytków sztuki ówczesnego województwa krakowskiego. W program tworzenia sieci skansenów zalecił włączyć muzea etnograficzne, Regionalne Biura Planowania i Wojewódzkie Urzędy Konserwatorskie. Proponował on utworzenie dwóch typów skansenów: lokalnych i regionalnych. Odmienną wizję prezentował etnograf, ówczesny dyrektor krakowskiego Muzeum Etnograficznego, Tadeusz Seweryn, dzieląc je na: krajowe, regionalne i lokalne. Oba pomysły łączyły potrzebę ochrony pojedynczych obiektów budownictwa drewnianego na wolnym powietrzu, możliwie jak najbliżej miejsca powstania, zapewniając jednocześnie warunek chronologicznej zgodności budynku i jego wyposażenia oraz stylu obiektu z tłem przyrodniczym¹⁴.

WOLA JUSTOWSKA – POWRÓT DO PIERWSZEJ Koncepcji SKANSENU

W związku z tymi ustaleniami powrócono do niedokończonego pomysłu rozbudowy osiedla muzealnego na Woli Justowskiej, która w 1941 roku została włączona w granice Krakowa, dołączając do zakupionego po sąsiedzku w 1917 roku Lasu Wolskiego¹⁵. Dzięki działalności Społecznego Komitetu Budowy Kościoła na Woli Justowskiej translokowano w latach 1948–1951 kościół z Komorowic i ulokowano w nim parafię Matki Bożej Królowej Polski¹⁶. Jednocześnie Józef Dutkiewicz, wojewódzki konserwator zabytków w Krakowie, powołał Komitet Budowy Osiedla Muzealnego na Woli Justowskiej, bazując na przygotowanym w 1949 roku planie sytuacyjnym rozmieszczenia architektury. Realizacja innych zadań, m.in. tworzenie Ośrodka Kultury Ludowej w podkrakowskiej Modlnicy, odsunęły inicjatywę na Woli Justowskiej aż do roku 1953. Wtedy to Józef Lepiarczyk, miejski konserwator zabytków w Krakowie, za pośrednictwem Miejskiego Zarządu Architektoniczno-Budowlanego, zainicjował wykonanie przez Przedsiębiorstwo Projektowania Budownictwa Miejskiego „Miastoprojekt” w Krakowie projektu

¹² Zakończyła się ona już po II wojnie światowej (1948–1951).

¹³ M. Grabski, *Skansen krakowski...*, s. 121–124.

¹⁴ Tamże, s. 131–134.

¹⁵ Mariusz Geodeta, *Las Wolski okiem geodety*. Pozyskano z <https://ciekawikrakowa.pl/las-wolski-okiem-geodety/> (dostęp: 27.08.2021).

¹⁶ M. Grabski, *Skansen krakowski...*, s. 134.

*Ściana frontowa karczmy z Pasieki przeniesionej do Woli Justowskiej.
Fot. B. Grzankowski.*

Parku Etnograficznego (Parku Budownictwa Ludowego w Krakowie). Za sprawą inż. Stefana Świszczowskiego, architekta, konserwatora zabytków i historyka sztuki, na teren skansenu w Woli Justowskiej przeniesiono jeszcze karczmę z Pasieki i spichlerz z Trzyciąża¹⁷.

W 1953 roku nadzór nad przygotowaniem tego zamierzenia przejęło Ministerstwo Kultury i Sztuki, a inwestorem bezpośrednim ustanowione zostało Muzeum Etnograficzne w Krakowie. Przy realizacji rozbudowy parku napotkano jednak ponownie na problemy finansowe. Z tego powodu proces tworzenia pierwszego krakowskiego skansenu, trwający 30 lat, nie został ostatecznie zakończony sukcesem. Zdaniem Marka Grabskiego zadecydowało o tym wiele względów, w tym fakt, że o doborze architektury drewnianej na tym terenie zdecydował przypadek, co było wadą tego projektu. Dodatkowym utrudnieniem był dwukrotny pożar translokowanej świątyni w 1978 i 2002 roku. Poza tym Muzeum Etnograficzne w Krakowie miało przedstawić koncepcję reorganizacji i rozbudowy skansenu, która jednak nigdy nie powstała¹⁸.

MUZEJA NA WOLNYM POWIETRZU, WIZJA REGIONALNA

Choć idea parku etnograficznego w Krakowie napotkała w pierwszej lokalizacji na trudności, które ostatecznie uniemożliwiły jego powstanie, to jednak warto zaznaczyć, że inaczej wyglądała sytuacja innych kompleksów

¹⁷ Tamże, s. 140.

¹⁸ Tamże, s. 138–141.

tego typu na obszarze obecnej Małopolski. Otwarta na potrzebę ich realizacji była Hanna Pieńkowska, wojewódzki konserwator zabytków w Krakowie w latach 1951–1976. Dzięki nakładowi jej pracy, w 1965 roku powstała sieć parków etnograficznych województwa krakowskiego.

Plan zakładał organizację skansenów w Nowym Sączu, Tarnowie i na Podhalu. Do ich powstania przyczyniła się Uchwała Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej z 26 lutego 1968 roku zapewniająca realizację zadania. W tym czasie powstała możliwość stworzenia skansenu lipowickiego pod skrzydłami Muzeum w Chrzanowie. Skansen obejmował teren pradoliny Wisły na zachód od Krakowa obejmujący grupę Krakowiaków Zachodnich i Pogórzan przy prawym brzegu rzeki.

Projekt obejmował ujęcie od 20 do 30 obiektów. Budynki inwentaryzował współpracujący z wojewódzkim konserwatorem zabytków Stanisław Kasprzysiak, następnie Zbigniew Gucwa i Janusz Smólski¹⁹. Nadzór nad inwestycją pełnił Waław Kijowski. Pierwszą kierowniczką skansenu była Anna Giertuga-Oczkowska²⁰.

Działania w sprawie budowy parku etnograficznego próbowano ponownie podjąć także w Krakowie. W latach 80. XX wieku dworek Jana Matejki w Krzesławicach i kościół drewniany przeniesiony w jego sąsiedztwo z małopolskiego Jawornika miały tworzyć załączek skansenu, jednak inwestycja zatrzymała się na tym etapie. Ponownie więc idea utworzenia skansenu w Krakowie nie została w pełni wcielona w życie²¹. Kolejna, trzecia próba realizacji takiego zamierzenia, to właśnie Park Edukacyjny „Branice”, którego dotyczy niniejsze opracowanie.

TRZECIA PRÓBA STWORZENIA SKANSENU – BRANICE

Idea budowy skansenu w Krakowie powróciła w latach 2017–2018²². Wtedy powstał *Raport dla Urzędu Miasta Krakowa. Przegląd chałup z terenu Krakowa i jego obrzeży pod kątem możliwości ich zakupu i przeniesienia do skansenu* (Kraków 2018) autorstwa Leszka Grabowskiego, miłośnika historii Krakowa, zwłaszcza pod kątem jego zabudowy. L. Grabowski od lat zabiegał o zachowanie drewnianej architektury miasta. Dokument ten opracowano z inicjatywy radnej miasta, przewodniczącej Komisji Kultury i Ochrony Zabytków Rady Miasta Krakowa, Małgorzaty Jantos.

¹⁹ M. Kornecki, M. Majka, *Jak powstał skansen w Lipowcu. Nadwiślański Park Etnograficzny w Wygietzowie w latach 1968–1975*, „Wiadomości Konserwatorskie Województwa Krakowskiego”, T. 2: 1995, s. 101.

²⁰ Tamże, s. 107.

²¹ L. Grabowski, *Raport dla Urzędu Miasta Krakowa. Przegląd chałup z terenu Krakowa i jego obrzeży pod kątem możliwości ich zakupu i przeniesienia do skansenu*, Kraków 2018, s. 14.

²² Tamże, s. 3–8.

W raporcie zebrano ponad trzydzieści obiektów²³ – drewnianych zabudowań głównie z obszaru Krakowa, a także kilka obiektów z okolicznych gmin. W ramach raportu przeprowadzono rekonesans w celu wyłonienia najbardziej wartościowych zagród. Wśród wizytujących, prócz M. Jantos i L. Grabowskiego, pojawili się także przedstawiciele Urzędu Miasta Krakowa, Nowohuckiego Centrum Kultury, Obywatelskiego Komitetu Ratowania Krakowa w towarzystwie architekta, który dokonywał wstępnej oceny stanu zabudowań²⁴.

Przeгляд przeprowadzono na terenie następujących dawnych podkrakowskich wsi, dziś znajdujących się prawie w całości na terenie miasta: Bieńczyc, Branic, Bronowic Małych, Bronowic Wielkich, Chełmu, Czyżyn, Grębałowa, Jugowic, Kleszczowa z gminy Zabierzów, Kosocic, Krzesławic, Luboczy, Ludwinowa, Łagiewnik, Mogiły, Mydlnik, Pleszewa, Przewozu, Wadowa oraz Zwierzyńca.

Przygotowany raport był bardzo pomocy podczas opracowania wstępnej listy drewnianych zabudowań, która następnie miała zostać oceniona przez grono ekspertów i znawców tematu. Wskazane w nim budynki uwzględniono na kolejnym etapie tej inwestycji. Obejmował on rozmowy z właścicielami oraz wstępne wizje lokalne. To zadanie było realizowane przez pracowników spółki Kraków Nowa Huta Przyszłości SA, będącej z kolei wspólnym przedsięwzięciem Gminy Miejskiej Kraków i Województwa Małopolskiego. Zanim jednak przystąpiono do przeprowadzenia tych wizji, najpierw przygotowana została koncepcja całego zamierzenia.

RYS HISTORYCZNY KRAKOWSKICH BRANIC I OKOLICZNYCH, DAWNYCH WSI

Należy podkreślić, że zarówno samo osiedle, a dawniej podkrakowska wieś Branice i jego okolica mogą poszczycić się ciekawą, choć nieco zapomnianą historią. To właśnie nieopodal znajduje się jeden z najstarszych zabytków miasta i świadek jego historii – ziemny kopiec, który według legendy ma być miejscem pochówku Wandy, córki księcia Kraka²⁵. Pojawiają się opinie wskazujące jednak na jego wcześniejsze pochodzenie, być może związane z obecnością plemion Celtów na ziemiach polskich²⁶.

Pierwsze ślady ludzkiej obecności na tym terenie datowane są nawet na okres 23–25 tysięcy lat temu, gdy grupa myśliwych zapolowała na oddzielnego wcześniej od stada mamuta. Na relikty tego wydarzenia

²³ Tamże, s. 16–67.

²⁴ Tamże, s. 6.

²⁵ M. Lempart, *Mogiła. Zapomniane dziedzictwo Nowej Huty*, Kraków, 2012.

²⁶ W. Góral, *Tajemnice krakowskich kopców. Rozmowa z prof. Władysławem Góralem z Wydziału Geodezji Górniczej i Inżynierii Środowiska AGH*, rozm. K. Kobylarczyk. Pozyskano z http://www.fortyck.pl/wiesci_inne_54.htm (dostęp: 27.08.2021).

trafiono podczas budowy nowohuckiego kombinatu²⁷. To właśnie w bezpośrednim sąsiedztwie centrum Branic przebiegał jeden z najważniejszych traktów handlowych będący częścią tzw. wysokiej drogi, która łączyła Norymbergę z Kijowem. Stamtąd dalej biegła ku Kremłowi, gdzie spotykała się z wiodącym z Chin jedwabnym szlakiem²⁸. Dzisiaj w śladzie tej drogi przebiega ul. Igołomska.

Sama osada przez lata była siedzibą rodową jednej z najbardziej wpływowych rodzin szlacheckich, wywodzących się z Pomorza Świbodziców-Gryfitów, którzy od nazwy wsi przyjęli nazwisko Branicczy²⁹.

Wieś ma także bogatą historię z okresu, z którego pozyskiwane będą zabudowania do powstającego skansenu. Została ona przejęta na początku XIX wieku przez wcześniejszego jej dzierżawcę, przedstawiciela innego ważnego małopolskiego rodu, Stanisława Badeniego³⁰. To on wybudował nowy, stojący do dziś dwór klasycystyczny, który aktualnie jest siedzibą oddziału Muzeum Archeologicznego w Krakowie. Budynek jest jednym z najlepiej zachowanych zabytków tego typu w okolicy, niegdyś słynącej z takich zabudowań (w najbliższym sąsiedztwie znajdują się zniszczone dwory w Krzesławicach, Ruszczy, Wadowie, Kościelnikach, ruiny w Przylasku Rusieckim oraz pałac Kirchmayerów w Pleszowie³¹).

Klasycystyczny dworek Badenich w Branicach.

Fot. B. Grzankowski.

²⁷ J. Górski, *Metalowe (pra)historie* [w:] *Alternatywny przewodnik po Nowej Hucie*, J. Kłaś (red.), Kraków 2017, s. 12–13.

²⁸ M. Mieziań, *Kraina mnichów, możnowładców i artystów* [w:] *Alternatywny przewodnik po Nowej Hucie*, J. Kłaś (red.), Ośrodek Kultury im. C.K. Norwida, Kraków 2017, s. 22–23.

²⁹ M. Lempart, J. Górski, *Zapomniane dziedzictwo Nowej Huty – Ruszcza i Branice*, Kraków 2009, s. 20.

³⁰ Tamże.

³¹ *Wykaz zamków, pałaców i dworów Małopolski*. Pozyskano z <http://owp.ttk.krakow.pl/wp-content/uploads/2018/12/Wykaz-zamk%C3%B3w.pdf> (dostęp: 27.08.2021).

Czasy Badenich to okres rozwoju i wzrostu zamożności mieszkańców wsi, o czym opowiada Kazimierz Girtler w swoich wspomnieniach: „pod takimi panami już z dawnego czasu lud branicki kosztując więcej swobody, przychodził do dobrego bytu i zamożności”³². W tych czasach powstał także browar, którego piwo – według słów tegoż Girtlera – „równego [sobie] nie miało”³³.

Osobnym, wymagającym podkreślenia aspektem, jest społeczna dokumentacja historii Branic i innych, dawnych podkrakowskich wsi, które w latach 50. XX wieku zostały przeznaczone pod budowę Nowej Huty i sąsiadującego z nią kombinatu metalurgicznego. Na szczególną uwagę zasługuje cykl publikacji *Czas Zatrzymany* Adama Gryczyńskiego³⁴ oraz działalność Antoniego Łapajerskiego w ramach inicjatywy Nowa Huta Mniej Znana³⁵.

STAN ZABUDOWY DREWNIANEJ I SPOSOBY JEJ OCHRONY

Wspomniany powyżej raport autorstwa L. Grabowskiego oraz dokumentacja prowadzona w ramach działań społecznych, wskazywały wspólnie na jedno z wyzwań, jakie mogło utrudniać powstanie Parku Edukacyjnego „Branice”. Dawna drewniana zabudowa Małopolski, podobnie jak w wielu regionach całego kraju, jest poddana procesom degradacji i rozproszeniu przez silny przełom pokoleniowy, zanikanie odrębnych struktur wiejskich, działania polityczne i zmiany światopoglądowe, a także przenoszenie życia do miasta, a przez to proces wchłaniania wsi przez obszar miejski. Dawna zabudowa wiejska stanowi bardzo wymagający materiał pod kątem procesu adaptacji. Cechuje się też dużym wyeksploatowaniem budulca³⁶. Wpływają na niego między innymi trudności związane z utrzymaniem takich obiektów. Brak odpowiedniej wiedzy, dbałości i użytkowania istniejących jeszcze zagród przyczynia się do ich dewastacji. Namokłe drewno staje się podatne na choroby grzybowe i ataki drewnojadów. Są to problemy, których w początkowych stadiach nie widać, co utrudnia ich zdiagnozowanie osobom bez kompetencji w zakresie zabudowy drewnianej. Zagrożeniem są także pożary i czynniki mechaniczne oraz atmosferyczne. Architektura drewna jest wyjątkowo narażona na zniszczenia, dlatego nieumiejętne użytkowanie bezpowrotnie pozbawia ją trwałości.

W odpowiedzi na te wyzwania istnieją dwa sposoby ochrony architektury drewnianej: ochrona *in situ* oraz przeniesienie na teren muzeum etnograficznego na wolnym powietrzu. Translokacja na teren „skansenu”,

³² K. Girtler, *Opowiadania*. T. 2, *Pamiętniki z lat 1832–1857*, Kraków 1971, s. 179.

³³ Tamże, s. 178.

³⁴ A. Gryczyński, *Czas zatrzymany*, T. 1–4, Kraków 2006–2019.

³⁵ Prowadzona w formie bloga, aktualnie na portalu społecznościowym Facebook – <https://www.facebook.com/nowohuckieKapliczki.nowohuckaArchitektura> (dostęp: 27.08.2021), wcześniej na stronie internetowej: <http://nhmz.pl/3.4/> (dostęp: 27.08.2021).

³⁶ M. Kornecki, M. Majka, *Jak powstał skansen...*, s. 100.

Koncepcja urbanistyczno-architektoniczna zagospodarowania terenu, widok na część współczesną, MTA Mariusz Twardowski Architektura.

mimo oderwania od naturalnego miejsca powstania, sprawia, że obiekt otrzymuje dodatkowe konteksty i walory edukacyjne oraz porównawcze. Z powodu zmniejszającego się zasobu drewnianej zabudowy, budzącego zastrzeżenia stanu zastętej, a jednocześnie możliwości szerszego zaprezentowania obiektów w ramach działań edukacyjno-turystycznych oraz łatwiejszemu utrzymaniu całego kompleksu, pojawił się pomysł stworzenia Parku Edukacyjnego „Branice”, realizującego ten drugi schemat ochrony. Jednocześnie, odpowiadając na współczesne trendy, wybrane rozwiązanie pozwoli na stworzenie przestrzeni umożliwiającej kontakt z dziedzictwem lokalnym, ludowym dla większej semantyki urozmaiconego zastosowaniem nowoczesnej technologii i współczesnego zaplecza wielofunkcyjnego.

PRZYGOTOWANIE PODSTAW POD REALIZACJĘ PARKU EDUKACYJNEGO „BRANICE”

W wyniku działań Wydziału ds. Turystyki Urzędu Miasta Krakowa, który uczestniczył w przygotowaniu wspomnianego już wcześniej raportu autorstwa Leszka Grabowskiego, realizacja tej inwestycji przeszła do kolejnego etapu. W 2019 roku Prezydent Miasta Krakowa, prof. Jacek Majchrowski, zdecydował, że realizacją tego zamierzenia zajmie się spółka Kraków Nowa Huta Przyszłości SA (KNHP). Jej głównym zadaniem jest modernizacja terenów poprzemysłowych znajdujących się do lat 90. ubiegłego wieku w strefie ochronnej krakowskiego kombinatu lub stanowiących pozostałości dawnych jego wydziałów. W wyniku uwolnienia tego obszaru

powstała potrzeba na zaadaptowanie go z wykorzystaniem nowoczesnych technologii, by wpłynąć na rozwój gospodarczy tej okolicy.

Spółka otrzymała do realizacji projekt o nazwie Kraków – Nowa Huta Przyszłości, który został podzielony na 4 główne zadania: Centrum Logistyczno-Przemysłowe „Ruszcza”, Park Naukowo-Technologiczny „Branice”, Centrum Wielkoskalowych Plenerowych Wydarzeń Kulturalnych „Błonia 2.0” oraz Centrum Rekreacji i Wypoczynku „Przylasek Rusiecki”, w którego skład ma wejść planowany skansen znajdujący się na granicy tego terenu i osiedla Branice. Ze względu na opisaną powyżej, bogatą historię tego drugiego miejsca zdecydowano się na nawiązanie nazwy Parku Edukacyjnego właśnie do tej dawnej, podkrakowskiej wsi.

Celem wsparcia merytorycznego KNHP Prezydent Miasta Krakowa powołał w roku 2020 Radę Konsultacyjną ds. Parku Edukacyjnego „Branice”. W jej skład weszli eksperci z dziedziny architektury drewnianej, zarządzający wydziałami Urzędu Miasta Krakowa zaangażowanymi w przygotowanie działalności skansenu oraz osoby najbardziej aktywnie wspierające Miasto w przygotowaniu tej inwestycji. Są to: Jerzy Muzyk, Zastępca Prezydenta Miasta Krakowa ds. Zrównoważonego Rozwoju – Przewodniczący Rady; Anna Korfel-Jasińska, Zastępca Prezydenta Miasta Krakowa ds. Edukacji, Sportu i Turystyki – Zastępca Przewodniczącego Rady; dr Katarzyna Góralczyk, Fundacja Kultura i Nauka; dr Małgorzata Jantos, Radna Miasta Krakowa, przewodnicząca Komisji Kultury i Ochrony Zabytków; Elżbieta Kantor, Dyrektor Wydziału ds. Turystyki UMK; Leszek Grabowski, fotograf, działacz społeczny; dr Artur Paszko, Prezes Zarządu KNHP; prof. dr hab. Jan Świąch, kierownik Zakładu Teorii Muzealnictwa i Dokumentacji Etnograficznej; Jerzy Zbiegień, miejski konserwator zabytków³⁷.

Podczas pierwszego posiedzenia Rady, które odbyło się 5 listopada 2020 roku, zaprezentowano koncepcję zagospodarowania przestrzennego skansenu i towarzyszących mu zabudowań wystawienniczo-administracyjnych. Przedstawiono także pierwsze propozycje zagród, które zostały wstępnie zinwentaryzowane przez pracowników KNHP. Po spotkaniu część członków Rady zgłosiła własne propozycje zabudowań, które powinny zostać uwzględnione przy tworzeniu skansenu. W każdym z nich została podjęta próba kontaktu z aktualnymi właścicielami, a w przypadku wyrażenia zainteresowania współpracą, przeprowadzone zostały wstępne inwentaryzacje obiektów. W marcu 2021 roku Rada podjęła decyzję w sprawie listy zabudowań, które mają w pierwszej kolejności zostać przebadane pod kątem możliwości przeniesienia ich do skansenu³⁸.

³⁷ *Pierwsze spotkanie Rady Konsultacyjnej ds. Parku Edukacyjnego „Branice”*, Pozyskano z <https://knhp.com.pl/aktualnosci/szczegoly/135> (dostęp: 27.08.2021).

³⁸ *Park Edukacyjny „Branice” coraz bliżej!* Pozyskano z https://www.krakow.pl/aktualnosci/247804,29,komunikat,park_educacyjny__branice__coraz_blizej__.html?_ga=2.200404326.97488561.1629699398-1351725065.1611219660 (dostęp: 27.08.2021).

*Koncepcja urbanistyczno-architektoniczna zagospodarowania terenu, ścieżka parku,
MTA Mariusz Twardowski Architektura.*

materiały

PROJEKT PARKU EDUKACYJNEGO „BRANICE”

W ramach działań przygotowawczych KNHP zleciła w roku 2019 opracowanie koncepcji urbanistyczno-architektonicznej Parku Edukacyjnego „Branice”. Dokument ten jest podstawą przy dalszych pracach projektowych i budowlanych. Przedstawia ogólny zarys całej inwestycji. Planowane przedsięwzięcie zlokalizowane jest we wschodniej części Krakowa, na granicy dawnych wsi Branice i Przylasek Rusiecki, znajdujących się na obszarze dzielnicy XVIII Nowa Huta, przy ul. Tatarakowej. Działka obejmuje obszar około 5 hektarów w pobliżu kompleksu zbiorników wodnych. Obrys działki jest nieregularny. Od południa graniczy z ulicą Generała Michała Karaszewicza-Tokarzewskiego i ulicą Tatarakową. Teren jest w większości płaski, od północnej strony znajduje się jedynie niewielki jar.

Za przygotowanie koncepcji urbanistyczno-architektonicznej zagospodarowania terenu dla zadania inwestycyjnego Budowa infrastruktury Parku Edukacyjnego „Branice” odpowiedzialna jest firma MTA Mariusz Twardowski Architektura. Projekt przedstawiony został w styczniu 2020 roku. Po południowej stronie koncepcja zakłada translokację rdzennej zabudowy drewnianej w układzie rzędówki. Północna część będzie odwzorowywać układ rozproszony. Utworzony pusty plac w centralnej części wyeksponuje niewielki kościół, wraz z lapidarium. Na wschodnim krańcu planowana jest natomiast karczma. W projekcie określono i zaplanowano nasadzenia rodzimej roślinności w postaci niewielkich pól zbóż czy ziół, o wartości dydaktycznej i symbolicznej. Podczas prac przy projekcie zespół autorski korzystał z materiałów etnograficznych obrazujących rośliny najczęściej występujące na terenie podkrakowskich wsi.

Ponadto projekt zakłada budowę nowoczesnego, wielofunkcyjnego budynku, który nawiązuje do zabudowy wiejskiej poprzez zastosowanie naturalnych materiałów, jak drewno i szkło. Będzie posiadał natomiast nowoczesną formę, która gabarytowo odpowiada zakładanym potrzebom. Jego forma architektoniczna nawiązuje do połączonych chat. Dodatkowo, ściana skierowana w stronę zagród jest w całości przeszklona, dzięki czemu ma odbijać widok skansenu z historyczną zabudową. Obiekt będzie pełnił funkcję wystawienniczą, konferencyjną, usługową, magazynową i biurową.

Zaprojektowana zielenie nie ogranicza się do przestrzeni okołozagrodowej – urozmaicają ją „drzewa opiekunowie” oraz sad. Całość podzielona została na 8 stref tematycznych lub funkcjonalnych:

- budynek edukacyjny,
- kościół i jego otoczenie,
- strefa zieleni zagrodowej,
- karczma,
- plac galowy,
- strefa chałup wraz z obiektami gospodarczymi,
- sad wraz z pasieką,
- parking³⁹.

Koncepcja urbanistyczno-architektoniczna zagospodarowania terenu, plan,
MTA Mariusz Twardowski Architektura.

³⁹ Koncepcja urbanistyczno-architektoniczna zagospodarowania terenu dla zadania inwestycyjnego pn. Budowa Infrastruktury Parku Edukacyjnego Branice w okolicach ulic Generała Michała Karaszewicza-Tokarzewskiego i Tatarakowej, Przylasek Rusiecki, Nowa Huta w Krakowie, MTA Mariusz Twardowski Architektura, Kraków styczeń 2020, s. 7–17.

Rozmieszczenie chałup w zaproponowanym układzie będzie skupiać się w zagrodach obejmujących 3 lub 4 obiekty oraz pojedyncze budynki mieszkalne, sakralne, gospodarcze lub rolnicze. Koncepcja zakłada 14 obiektów wolnostojących oraz współczesny pawilon. Dopuszcza również możliwość zwiększenia liczby translokowanych obiektów w przeszłości.

Spoiłem całego projektu jest zebranie zabudowań z terenów wpływów Krakowiaków Zachodnich, a w szczególności z obszaru gminy miejskiej Kraków. Dodatkowo, ich przynależność czasowa to okres mniej więcej od początków XIX wieku do lat 40. XX wieku.

WSTĘPNA INWENTARYZACJA I WIZJE LOKALNE

Obiekty do Parku Edukacyjnego „Branice” trafiały do etapu wstępnej inwentaryzacji w różnorodny sposób. Pierwszy to zgłoszenia członków Rady Konsultacyjnej oraz domy wskazane w raporcie autorstwa Leszka Grabowskiego. Drugim sposobem były poszukiwania prowadzone przez pracowników KNHP. Po nawiązaniu kontaktu z właścicielami zabudowań i wyrażeniu przez nich zgody na spotkanie pracownicy Spółki przeprowadzali wstępną inwentaryzację zagród. Najstarsza z nich miała 200 lat, na belce znaleziono inskrypcje wskazującą na wykonanie tego budynku w 1820 roku. Najmłodsza pochodziła z roku 1946. W sumie zebrano 42 propozycje, które

Fragment chałupy, ul. Nad Zalewem 1.

Fot. M. Rybski.

zostały przedstawione Radzie Konsultacyjnej. Z grupy tej 30 obiektów znajduje się w Krakowie, w szczególności w Nowej Hucie. To zarówno obszary bliżej centrum, np. Bieńczyce czy Mogiła, ale też te położone dalej – Zesławice, Ruszcza, Branice i Wyciąże. Na liście można też znaleźć obiekty z Woli Justowskiej, Olszanicy, Chełma, Podgórze, Mydlnik i Bieżanowa. Ponadto, tworząc listę z rekomendacjami dla Rady Konsultacyjnej, pracownicy KNHP próbowali kontaktować się też z właścicielami domów z Bronowic, Opatkowic i Prądnika.

Najwięcej zachowanych do dziś chat, które znalazły się na liście, to budynki w tzw. układzie dwutraktowym, ale udało się dotrzeć także do właścicieli chat półtora- i jednoraktowych. Niektóre z nich posiadają też malownicze ganki lub charakterystyczne dla swojej epoki zdobienia. Części chat towarzyszą również zabudowania gospodarcze. Najpowszechniejszymi są stodoły, ale w niektórych przypadkach jako część zagrody, pojawiły się również suszarnia tytoniu, chlewik i stajnia.

Po uzyskaniu opinii Rady Konsultacyjnej na temat wspomianej listy rankingowej nadal prowadzone są wizje lokalne pojedynczych zabudowań, które zgłaszane są przez osoby prywatne, a które stanowią rezerwę dla listy podstawowej.

DECYDUJĄCA FAZA PRZYGOTOWAŃ

Po dokonaniu wstępnej inwentaryzacji obiektów rozpoczął się etap prac techniczno-konserwatorskich. Decyzją Rady Konsultacyjnej wyłonionych zostało 20 obiektów architektonicznych – wśród nich między innymi chałupy, stodoły i suszarnia. W celu realizacji badań KNHP w roku 2021 przeprowadziła postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego, którego przedmiotem było wykonanie *Oceny technicznej obiektów pod względem możliwości translokacji na teren Parku Edukacyjnego „Branice”*. Wyłoniony w jego ramach wykonawca – F-Projekt mgr inż. Marek Fijałkowski, do dnia złożenia niniejszego tekstu do druku, zakończył pierwszy etap prac dotyczący analizowania i opisywania obiektów. Spółka otrzymała ekspertyzy mykologiczno-budowlane. Trwa realizacja etapu drugiego, który dotyczy opracowania kosztorysów i oceny możliwości translokacji badanych obiektów.

Wykonawca przeprowadził ekspertyzy określające stopień porażenia obiektów przez choroby grzybiczne, mchy i owady, badanie techniczne oraz rekomendowane substancje do zwalczania chorób. Określił procentowo ilość tkanki oryginalnej nadającej się do translokacji na teren skansenu. Badanie ujawniło w większości dostateczny stan budynków. Nieliczne są utrzymane w dobrej kondycji. Niestety, badanie wskazało także, że niektóre z analizowanych zabudowań, ze względu na bardzo zły stan zachowania, nie otrzymały rekomendacji do translokacji.

Przy okazji prowadzenia oceny technicznej obiektów przez M. Fijałkowskiego zrealizowano także pokazowe badania jednego z zespołu zabudowań. W wydarzeniu wzięli udział: Przewodniczący Rady Konsultacyjnej Jerzy Muzyk, przedstawiciel firmy F-Projekt, członkowie rodziny obecnego właściciela zagrody oraz pracownicy KNHP. W pokazie uczestniczyli także przedstawiciele mediów. Spotkanie miało na celu zaprezentowanie specyfiki samych badań, a także ciekawy rys historyczny ocenianego kompleksu. Dom wraz z zabudowaniami gospodarczymi należy do rodziny, której przodkowie pełnili funkcję wójta Woli Justowskiej. Portret jednego z przodków tej rodziny, autorstwa Andrzeja Grabowskiego, znajduje się obecnie w Muzeum Narodowym we Wrocławiu.

materiały

POZYSKANIE PIERWSZYCH RUCHOMOŚCI

Po publikacji pierwszych informacji związanych z procesem przygotowania Parku Edukacyjnego „Branice” do KNHP zwrócili się też prywatni właściciele ruchomości w postaci sprzętu gospodarczego. Pracownicy Spółki nawiązali również kontakt z Generalną Dyрекcją Dróg Krajowych i Autostrad, oddział w Krakowie. Na terenie planowanej przez GDDKiA inwestycji, budowy drogi S7 na granicy osiedli Ześlawice i Wzgórza Krzesławickie, znajdowało się sporo sprzętu rolniczego. Został on znaleziony w trakcie wcześniejszej wizji lokalnej tamtejszego kompleksu zabudowań – był on brany pod uwagę przy głosowaniu na listę rankingową przez Radę Konsultacyjną, jednak nie uzyskał wysokiego wyniku. W połowie 2021 roku kompleks – dom wraz ze stodołą – został rozebrany pod planowaną inwestycję

Zdjęcie pozyskanego wozu.

Fot. B. Grzankowski.

Jeśli chodzi o pozyskane sprzęty, najbardziej widocznym jest wóz drabiniasty z żelaznymi elementami okuć kół i bokami wyplatany wikliną. W skład zbioru weszły także zdobione wrota zburzonej stodoły, dwa drewniane ule, beczki, wał od studni i fragment maselnicy, czyli tzw. bijak. Udało się także zachować rozgarniacz żaru, łopatę do pieca chlebowego i brony⁴⁰. W ramach zgłoszeń prywatnych Spółka pozyskała też już między innymi: pługi, sieczkarnie, obsypniki, wialnie, koła wozowe. Całe to wyposażenie zostało zabezpieczone i zmagazynowane.

Aktualnie prowadzone są dalsze działania związane z badaniami prowadzonymi przez F-projekt, w tym wycena obiektów i rozmowy z właścicielami oraz zaangażowanymi podmiotami w celu pozyskania ostatecznej zgody na przeniesienie zagród. Równolegle podjęto starania w celu wyłonienia wykonawcy kompleksowej dokumentacji projektowej Parku Edukacyjnego „Branice”.

NOWOCZESNY SKANSEN OPARTY NA TRADYCJI

W celu dokonywania analizy porównawczej w zakresie prezentowanych treści HKNHP zrealizowała spotkania w Parku Etnograficznym w Zubrzyicy Górnej i w Muzeum Nadwiślański Park Etnograficzny w Wygiełzowie i Zamku Lipowiec. Spotkania miały charakter wyjaśniający i wdrażający w tematykę zarządzania muzealnictwem na wolnym powietrzu. W oparciu o doświadczenie i wiedzę pracowników merytorycznych udało się wyeksponować problematykę dotyczącą tego typu prezentacji dziedzictwa. Pracownicy KNHP odwiedzili także prywatny skansen Zagroda Apolonii w Zakrzowie oraz Egge Museum w Norwegii. Analizowana była również działalność szwajcarskiego Open-Air Museum Ballenberg. Dzięki wiedzy pozyskanej w ramach tych spotkań, bieżącej doktrynie konserwatorskiej oraz badaniom naukowym zostanie opracowany scenariusz wystawy.

W najbliższej przyszłości Spółka planuje pozyskanie kuźni, karczmy, spichlerzy, kapliczek przydrożnych i kaplicy lub kościoła. Rozmowy i ustalenia w tej sprawie są obecnie jednymi z bieżących spraw zespołu dedykowanego temu projektowi. W tym celu między innymi podjęta została współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Krakowie. W konsekwencji podczas rozpatrywania wniosków o rozbiórkę takich obiektów, wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków lub do Rejestru Zabytków, obecnym właścicielom proponowana jest translokacja na teren Parku Edukacyjnego „Branice” lub innego skansenu w Małopolsce.

W toku dalszych przygotowań wszystkie muzealia i budynki drewniane zostaną zinwentaryzowane, zabezpieczone, zewidencjonowane, a następnie zaprezentowane na terenie Parku Edukacyjnego „Branice”. Sukcesywnie

⁴⁰ *Drewniany wóz dla krakowskiego skansenu*. Pozyskano z <https://knhp.com.pl/aktualnosci/szczegoly/140> (dostęp: 27.08.2021).

obiekty będą translokowane na teren przedsięwzięcia. Aktualnie prowadzone są wstępne ustalenia w celu określenia funkcjonowania Parku Edukacyjnego „Branice” w przyszłości. Niewykluczona jest współpraca z innymi instytucjami, które w ramach swojej działalności wspierają zachowanie architektury drewnianej i związanej z nią kultury niematerialnej. Równolegle prowadzone będą prace przy tworzeniu kompleksowej dokumentacji projektowej Parku Edukacyjnego „Branice”, a następnie jej realizacji w postaci prac budowlanych. Na tak przygotowanym terenie zaprezentowane zostaną zebrane wcześniej drewniane zabudowania.

Wśród proponowanych dla Parku Edukacyjnego „Branice” form działalności wymieniana jest między innymi muzealna, która – zważając na charakter przedsięwzięcia – wydaje się być najodpowiedniejszym rozwiązaniem. Jednak w celu ostatecznej decyzji w tej sprawie potrzebne jest zracjonalizowanie źródeł utrzymania i zapotrzebowania społecznego na prezentowane w Parku Edukacyjnym „Branice” wartości edukacyjne i rozrywkowe. Bazując na wieloletniej tradycji zakładania skansenów jego twórcy chcą umieścić Park Edukacyjny „Branice” pomiędzy przeszłością a przyszłością. Podstawą tych działań będą historyczne obiekty, ich wyposażenie, autentyczne nasadzenia w otoczeniu architektury. Te elementy pozwolą przenieść zwiedzającego w przestrzeń dawnej wsi Krakowiaków Zachodnich.

Pomocą w odbiorze tej rzeczywistości będzie współczesna technologia. Odzwierciedleniem tego pomysłu jest nazwa – Park Edukacyjny „Branice”, która ma nawiązywać do nowoczesnej formy prezentacji tego typu miejsc. Zgodnie z tą ideą, zwiedzający podąża ścieżką, w otoczeniu „dawnej wsi”, której uroki odkrywa poprzez multimedia i wirtualną rzeczywistość. Zastosowana technologia będzie współgrała z zasadami ekologii, poprzez wykorzystywanie ergonomicznych, nowoczesnych rozwiązań typu SMART City. Pierwsi goście w Parku Edukacyjnym „Branice”, o ile tylko uda się pozyskać wystarczające środki finansowe na jego realizację, według aktualnego harmonogramu projektu, mają pojawić się w latach 2023–2024.

BIBLIOGRAFIA

AMEK, mc III /256, Pismo MWRiOP do Zarządu MEK z 6 grudnia 1927

Girtler, K., *Opowiadania. T. 2, Pamiętniki z lat 1832-1857*, Kraków, 1971

Górski, J., *Metalowe (pra)historie* [w:] *Alternatywny przewodnik po Nowej Hucie*, J. Kłaś (red.), Kraków 2017

Grabowski, L., *Raport dla Urzędu Miasta Krakowa. Przegląd chatup z terenu Krakowa i jego obrzeży pod kątem możliwości ich zakupu i przeniesienia do skansenu*, Kraków 2018

Grabski, M., *Skansen krakowski. Między ideą a realizacją* [w:] *tenże, Ochrona budownictwa drewnianego. Małopolskie realizacje skansenowskie w końcu XIX i XX wieku*, Muzeum Etnograficzne, Kraków 2012

- Grabski, M., *Wstęp: Kultura ludowa- rola muzeum etnograficznego* [w:] *Wybrane kolekcje muzealne Nadwiślańskiego Parku Etnograficznego w Wygietzowie*, J. Marcinek (red.), Kraków 2018
- Gryczyński, A., *Czas zatrzymany*, T. 1–4, Kraków 2006–2019
- Koncepcja urbanistyczno-architektoniczna zagospodarowania terenu dla zadania inwestycyjnego pn. Budowa Infrastruktury Parku Edukacyjnego Branice w okolicach ulic Generała Michała Karaszewicza-Tokarzewskiego i Tatarakowej, Przylasek Rusiecki, Nowa Huta w Krakowie*, MTA Mariusz Twardowski Architektura, Kraków styczeń 2020
- Kornecki, M., Majka, M., *Jak powstał skansen w Lipowcu. Nadwiślański Park Etnograficzny w Wygietzowie w latach 1968–1975*, „Wiadomości Konserwatorskie Województwa Krakowskiego” T. 2: 1995
- Lempart, M., Górski, J., *Zapomniane dziedzictwo Nowej Huty – Ruszcza i Branice*, Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, Kraków 2009
- Lempart, J. *Mogiła. Zapomniane dziedzictwo Nowej Huty*, Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, Kraków, 2012
- Mieźian, M., *Kraina mnichów, możnowładców i artystów* [w:] *Alternatywny przewodnik po Nowej Hucie*, J. Kłaś (red.), Kraków 2017
- Remer, J., *II-gi Ogólnopolski Zjazd Konserwatorski w Warszawie w 1927 r. (Uchwały i rezultaty)*, „Ochrona Zabytków Sztuki”, 1930–1931, z. 1–4, cz. 2

NETOGRAFIA

- <http://nhmz.pl/3.4/> (dostęp: 27.08.2021)
- <http://owp.ttk.krakow.pl/wp-content/uploads/2018/12/Wykaz-zamk%C3%B3w.pdf> (dostęp: 27.08.2021)
- http://www.fortyck.pl/wiesci_inne_54.htm (dostęp: 27.08.2021)
- <https://ciekawikrakowa.pl/las-wolski-okiem-geodety> (dostęp: 27.08.2021)
- <https://etnomuzeum.eu/historia> (dostęp: 31.08.2021)
- <https://www.facebook.com/nowohuckieKapliczki.nowohuckaArchitektura> (dostęp: 27.08.2021)
- <https://knhp.com.pl/aktualnosci/szczegoly/135> (dostęp: 27.08.2021)
- <https://knhp.com.pl/aktualnosci/szczegoly/140> (dostęp: 27.08.2021)
- https://www.krakow.pl/aktualnosci/247804,29,komunikat,park_educacyjny__branice__coraz_blizej__.html?_ga=2.200404326.97488561.1629699398-1351725065.1611219660 (dostęp: 27.08.2021)

STRESZCZENIE

Artykuł przedstawia historię prac nad stworzeniem skansenu w Krakowie, od pierwszej próby jego powołania, jeszcze przed II wojną światową, aż po aktualnie realizowaną inwestycję prowadzoną pod nazwą Park Edukacyjny „Branice”. Opis tego zamierzenia został poprzedzony przeglądem dziejowym procesu tworzenia muzeum na wolnym powietrzu w Krakowie. Inicjatywę utworzenia Parku Edukacyjnego „Branice” podjęła w 2019 roku spółka Kraków Nowa Huta Przyszłości SA (KNHP) – wspólne przedsięwzięcie Gminy Miejskiej Kraków i Województwa Małopolskiego. Obecnie wypełniane są kolejne etapy inwestycji oraz realizowane założenia, takie jak: stworzenie projektu, wstępna selekcja obiektów architektury i ich ocena techniczna. Efektem pracy KNHP będzie stworzenie nowoczesnego muzeum na wolnym powietrzu z drewnianą zabudową reprezentującą styl typowy dla Krakowiaków Zachodnich, w szczególności zaś obszaru obecnego Krakowa i sąsiadujących z nim gmin.

SŁOWA KLUCZOWE: ARCHITEKTURA DREWNIANA; BRANICE; KRAKOWIACY ZACHODNI; KRAKÓW; MUZEUM NA WOLNYM POWIETRZU; SKANSEN; REGIONALIZM

SUMMARY

Anna Pasek, Barłomiej Grzankowski

EDUCATION PARK “BRANICE”, AN ETHNOGRAPHIC MUSEUM IN KRAKÓW

The below article presents the history of attempts to establish an open-air ethnographic museum in Kraków, beginning with the first efforts before World War II and ending with the current investment being realized under the name of Education Park “Branice”. The decision to create the Education Park “Branice” has been taken in 2019 by Kraków Nowa Huta Przyszłości SA (KNHP) – a cooperation between the Municipality of Kraków and the Małopolskie Voivodeship. The current stage of the investment focuses on completing objectives such as: drafting the project, initial selection of architectural objects and their technical evaluation. These efforts are expected to result in a modern open-air ethnographic museum with wooden buildings representative of the typical architecture of the Western Cracovians ethnic group, especially from the area of the current city of Kraków and its immediate surroundings.

KEY WORDS: BRANICE, KRAKÓW, OPEN-AIR ETHNOGRAPHIC MUSEUM REGIONALISM, WESTERN CRACOVIAN, WOODEN ARCHITECTURE